

Eőssi K. Sándor

Esés közben kipattant a szikra?

Nem mi mentünk, hozzánk jöttek.

– Hallottam már olyan esetről, amikor az apa azt mondta a fiának: „ha nem tanulsz, legfeljebb odaadlak esztergályosnak.” En minden erőmmel azon vagyok, hogy ezt a felfogást eloszlassam. Ezért mindig ki szoktam hangsúlyozni, hogy én egyszerű lakatosmester vagyok, függetlenül attól, hogy most már évek óta az egyetemen dolgozom. Hadd mondassa az apa: ha esztergályos is leszel, csak rajtad múlik mire viszed. Szeretném a saját példával és lehetőségemmel elősegíteni, hogy a fizikai munka, a szakmunka visszakapja azt a rangot, ami megilleti. Azt szoktam mondani, szeretem a szép zenét, a jó festményt, a jó könyvet, mind kell, mind nagyon fontos – az irodalom, a zene, a képzőművészet –, de úgy és akkor tudom ezeket értékelni, ha van tető a fejem fölött, ha nem hull nyakamba az eső, nem ázok meg, igaz? Van cipő a lábamon, ruha rajtam, s a gyomrom nem üres. Kiken múlik, hogy ez így legyen? Sok-sok ember kétkelzi munkáján. Meg kell lennie a társadalomban a rangjának és becsületének.

Hogyan lett lakatos, később esztergályos Gellért Károly, a sokszögeszterga feltalálója?

– Így hozta az élet rendje. A nagyapám még béres volt, az apám szántóvető, utána újabb ranglépcső következett, hogy „na, az én fiam már legyen iparos.” S az anyém közül – tudniillik három fiam van – az egyik mérnök, a másik még nem tudom, mi lesz. Annyi bizonyos, a felemelkedés ez egy természetes folyamat, s én ebbe estem bele. Az egyik fiam jelenleg harmadéves egyetemista, a másik a Volánnál – az érettségi és a műszerési szakma megszerzése után – csoportvezető, a legkisebb tizennyolcadik éves, harmadik gimnazista, őt a régészet, a történelem érdekli. Itt mondjuk, úgy látszik, ők egy lépést megint mennek előre...

Mit mond saját magáról a feltaláló? Makacs, kitarító embernek valja magát, akit nem lehet eltántorítani a szándékától. Ezért aztán sokan összerhetetlennek tartják.

– Régen kevesebb szót használtak az emberek, mégis megértették egymást – folytata a megkezdett gondolatot. – Ma nagy a szókincsünk, de a határozott igent meg a nemet sokszor nem tudjuk kimondani, csak „hogya” van...

– Ugy tudom, a sokszögeszterga hazai gyártása ügyében éppen hogy kimondták a nemet.

– Eről szó sincsen. Csak olyan feltételeket szabtak a gyártáshoz, hogy kizárólagos jogot adjak, de „ellenbiztosítékot” semmit nem kapok. Ezzel kapcsolatban a legfelsőbb ügyészségtől kértünk tájékoztatást. Egyértelmű a helyzet: jogom van ragaszkodni a találmányhoz fűződő jogaimhoz, akár el is adhatom. És el is adom, most már elérkeztem oda, hogy a lelkiismeretem utolsó szikrájig harcoltam azért, hogy itthon maradjon nekünk hozzon hasznot. Ha nem megy, akkor...

– Visszatérve az életemre, székely vagyok, akik köztudomásúan makacs, önféjű emberek. Székelyudvarhelyen tanultam, ott voltam inas. Szívesen emlékszem vissza erre az időszakra, sokra becsülöm az inaséimet, függetlenül a keserúségektől, nehézségektől, mert azt szoktam mondani, Petőfiből soha nem lett volna olyan nagy költő, ha neki bőrfotelje lett volna, pozícionált dohányt szív, tokaji bort iszik és esténként kandalió mellett üldögél. Akkor soha nem írta volna meg azokat a nagyszerű, csodálatos verseket. Amit még el kell mondanom, hogy nálunk fura dolog az, hogy „tenyésztjük” az embereket, vezetőket, orvost, mérnököt, humán értelmiségit. En viszont azt vallom, s az életemmel bizonyítom, hogy van szervezetlen képzés is: nem végeztem technikumot, egyetemet, de azt senki meg nem tiltotta, hogy ezt vagy amazt a könyvet el ne olvassam. A saját bőrömmön is sok mindent megtanultam.

– Valahogyan a fajtámnál fogva az a természetem, hogy soha nem szerettem, ha azt mondták, ezt így kell csinálni. Hogy előbbre jártam – saját magam igyekeztem kitapasztalni, hogyan is lehetne és kellene? Ez vezetett odáig, s most azt mondom a fiaimnak, a tanulóimnak, a régieknek is, hogy olyan jól kell valamit csinálni, hogy ne hagyják, hanem azt mondják, mutasd meg inkább a többieknek is! Magam is így jártam, huszonkilencéves koromban már nem „hagytak” fizikai munkásként dolgozni, azt mondták, hogy „művezető leszel.” Harmincéves koromban, hogy „főművezető leszel.” Harmincegyévesen az ország második legkomolyabb fogaskerék üzemének voltam az üzemvezetője. S utána még hosszú évekig. Mert mindig úgy szerettem valamit megcsinálni, hogy az a legjobb legyen. Persze, ebben közrejátsszik a konokság, a hiúság, meg az önértet is. Ez egy alapvető emberi dolog. S mindaz, amit nem lehet megtanulni...

– Hogy született a sokszögeszterga ötlet?

– Hát, éppen maga az indító az, hogy a fogaskeréküzemnek voltam az üzemvezetője, ott százával és ezrével gyártottak olyan alkatrészeket, amelyek megmunkálása közben állandóan fölvetődtek azok a problémák, amik végül elvezettek a megoldáshoz. Hajlamosak a kívülállók úgy beállítani, hogy „megbőflottam és esés közben véletlenül kipattant a szikra.” Nem, én tudatosan, céltudatosan dolgoztam, s dolgozom ma is a találmányomon.

Azok kedvéért, akik keveset, vagy egyáltalán nem tudnak róla, hadd mutassam be két hozzáértő szakember, Szabó Sándor tanszéki mérnök, és Vékony Sándor adjunktus előadása nyomán a sokszögesztergát. A gép

tudja mindazt a műveletet, amit a normál eszterga, de ezen kívül olyan forgás-szimmetrikus sokszögprofil tud kettőtől huszonöt szögig, mind külső felületen, mind furatban fenekesen, beszúrással, menetelve, kúpolva, és a többi, tehát a normál munkákon kívül ugyan-olyan műveleteket tud sokszögben esztergálni és köszörülni, mert már a köszörűgépi változat is elkészült. Az üvegiparban például kiválóan alkalmas formagyártásra. A műanyagiparban hasonlóan. A szerszámgyártásban, a bányagépiparban, a mezőgazdasági gépiparban, a járműiparban szintén alkalmazhatók a sokszögprofilok, hajtóműgyártásban helyettesíthetik a különösen nagy igénybevételnek kitett hagyományos módszerrel gyártott tartozékokat, de felhasználási területe szinte korlátlan.

A Gellért-féle sokszögeszterga páratlan a világon. Poligon profilok megmunkálhatóságával ugyan már sokkal korábban is foglalkoztak (PI a nyugatnémet Fortuna cég speciális célgépet fejlesztett ki, Poligon- köszörű a neve, 3–4 millió devizaforintba kerül, hazánkban kettő van belőle.) Ezen kívül, számos ehhez hasonló megmunkáló gép, is – ismert. Ezekre valamennyire az a jellemző, hogy a szerszámot vezérlik; a másik, hogy mind célgép, költséges gyártásra képes, drága berendezések. A mi sokszögesztergának nem a szerszámot mozgatja, hanem a munkadarabot, ez is bene az újszerű. Ráadásul igen gazdaságos vele a gyártás.

Újabb öt gép mostanában készül a miskolci egyetemen. Ebből egy a Magyar Hőj és Darugyárba, egy a makói Mezőgazdasági Gépgyárba, egy a Diósgyőri gépgyárba, kettő – több külföldi érdeklődő is van – az NSZK-ban és Svédországban fog bemutatkozni. Arról is szó van, hogy hazai oktatási intézeteknek készüljenek kisebb berendezések. Eddig két köszörűgép is elkészült, amelyek szintén a Gellért-elven működnek, az egyik idén a BNV-n is látható volt.

A feltaláló tervei? A válasz már elhangzott, annyira kézenfekvő. Tovább dolgozni a sokszögeszterga fejlesztéséért, minél szélesebb körben történő elismertetéséért és hasznosításáért. S ez nem kis program.

Az emberek szeretik a „krimtit”, de ezúttal a teljesség kedvéért, s nem az izgalomkeltés szándékával idézzük fel Vékony Sándor előadásának azt a részét, amikor a sokszögeszterga hazai fogadtatásával, gyártási kilátásaival foglalkozott.

– Jelenleg kifejlesztett sokszögeszterga és sokszögműködő van, ezeknek hazai gyártása még nem indult meg s egyelőre úgy néz ki, hogy nem is fog, az illetékesek úgy nyilatkoznak, hogy nem kívánják gyártani. Az egyetem viszont berendezkedik a belföldi igények kielégítésére, mert van igény. A KGST-országokba szintén az egyetem szállít, ha kell, míg két nyugati országból előreláthatóan sorozatban fogják gyártani a sokszögesztergát. Bármilyen jó, bármilyen előnyös, sajnos lassan öt év alatt nem sikerült előbbre lépni a hazai gyártásban, mivel a SZIM és a KGM elzárkózik ettől, ami teljesen érthetetlen. El kell mondanom, hogy ebben személyi presztizs-okok is közrejátszanak. S nálunk, úgy látszik, ezt megengedhetjük magunknak, még akkor is, ha ez milliókba kerül...

SOMOGYI GABOR: KÖZÉPKORI TÖRTENET